

درس پانزدهم

«شیر و موش»

آموختنی‌ها

۱. ساختن کلمات مرکب با بازی شماره
۲. تقویت فضایل اخلاق به ویژه کفایت
۳. انتقال در کلمه با - ربط
۴. آشنایی با ضرب المثل

جعبه‌ی کلمات

کلمات مترادف

جنگل کوچک

موش کوچک
پریشان

خشمگین

نازپرورده

ترس
جانوران وحشی

مهربانی و بخشش

رهايي، آزادي
شکار

مجبور کردن

بازیگوشی که به فکر بازی و تفریح است

در عوض: به جای

خلاص:

صيد:

ناممانگی: بی نظمی

قطعات: قطعه‌ها، تکه‌ها

متفکرانه: در حال تفکر

سبق: گذشته، قبل

فاش: آشکار، ظاهر

تحمل: صبر، شکیبایی

مزور: باز خوئی

تعلق داشتن: وابستگی داشتن

و اداری کردن:

بیت:

موشک:

خفته: خوابیده

آشفته:

منجبر:

یک غاری: بی‌لرزش

لوس:

هراس:

وحوش:

مغفرت: آمرزش

لابه: گریه و زاری

رحم:

حول و حوش: اطراف

نوشتن یک املا بدون نقطه یا نقطه گذاشتن یک متن بدون نقطه، در تکوین املا بسیار مؤثر است.
الف: با توجه به درس شیر و موش نقاط پاک شده را سر جای خودش قرار بده.

موسکی کرد حواس آسه
که رها کرد و گاه بار گرفت
مهر ر موس بد رفتار
سد گرفتار، موس باری گوس
به هوا برده، سر رس رتس
با دم سر می‌کسی باری
گربه کرد و به التماس اساد

بود سری به سه‌ای، حفه
آن قدر گوس سر، گار گرفت
با که از حواب، سر سد سدار
دست برد و گرفت کله‌ی موس
حواس با ریر سحه، له گتس
گفنه: ای موس لوس تک هاری
موس سحاره در هراس اساد

به ده واژه‌ی دشوار این درس را بدون نقطه بنویس.

غازی وحوش خفته خلاص
هراس التماس متغیر اتفاقاً
صیاد بازی گوش

تمرین

۱ بند بادکنک‌های کلمات هم‌آهنگ و هم‌قافیه را به هم وصل کن.

۲ درستی و نادرستی جملات زیر را مشخص کرده و در صورت نادرستی درست آن‌ها را بنویس.

- الف: صیاد می‌خواست شیر را شکر کند.
- ب: شیر، موش را لای پنجه‌های دستش له کرد.
- پ: واژه بیزار، مثل بیزار، است.
- ت: کلمه غازی، با کلمه تاضی، هم‌آوا هستند.

علوی

۲ مانند نمونه جای خالی را پر کن.

شالی - لاله - علف - برنج - گندم - سیبزه

جایی که علف فراوان دارد.
جایی که زمین کشاورزی
فراوان است

علفزار	←	علف	+	زار
شالیزار	←	شالی	+	زار
	←		+	
	←		+	
	←		+	

۳ با هر کلمه مانند نمونه، ترکیبات دیگر بنویس.

درخت	←	زیاد	←	درخت
سرسبز	←	سب	←	درخت
لب	←	لب	←	درخت
ی علم	←	ی علم	←	درخت
دراز	←	دراز	←	درخت

۵ در مکعب زیر، جدول را طوری مرتب کن که همه کلمات هم معنی، کنار هم قرار بگیرند.

- جنگل
- مهریانی
- خشمگین
- خرمای تازه
- خوابیده
- شکرچی
- گریه و زاری
- رهایی
- ترس
- بی لزش
- اشتباه
- آمرزش

خالی - لاله - علف - برنج - گندم - سبزه

جایی که علف فراوان دارد.

علف	+	زار	←	علفزار
	+	شاهزاد	←	
	+	لاله زار	←	
	+	گندم زار	←	
	+	سبزه زار	←	

جایی که برنج فراوان
جایی که گل لاله فراوان دارد
جایی که پراز گندم است
جایی که پراز سبزه است

شخص	←	سرسبز	←	هوشمند	←	دانش
	←	سبب	←	دانش	←	امور
امسال	←	لب	←	شیر	←	نم
زیبا	←	عدالت	←	راز	←	

خفا	پیکار	بیشه	چنگل	مهربانی	خشمگین
لاله	رعد	صیاد	خرمای تازه	خوابیده	شکرچی
منظیر	خلطه	خلایقا	گره و زری	رحایی	ترس
رطب			این لرش	اشباه	آمزش

املا دان

نوشتن یک املا بدون نقطه یا نقطه گذاشتن یک متن بدون نقطه، در تقویت املا بسیار مؤثر است.
الف: با توجه به درس شیر و موش نقاط پاک شده را سر جای خودش قرار بده.

بود سری به بستای، جمع
آن قدر گوسِ سیر، کار گرفت
با که از خواند، سر سد سدار
دست برد و گرفت کلهی موش
خواست با ریر بجه له کندس
گفت ای موش لوس یک ماری
موش بخاره در هراس املا

موشکی کرد جواسن آسمه
که رها کرد و گاه مار گرفت
محرر ر موش سد رفسار
سد گرفتار، موش ماری گوس
به هوا سرده، سر رفس رتدس
با دم سر موشکی ماری
گربه کرد و به التماس املا

به ده واژه‌ی دشوار این درس را بدون نقطه بنویس.

غازی متغییر بازی گوش
هراس آشفته خفته التماس
صیاد

تمرین

۱ بند بادکنکهای کلمات هم‌آهنگ و هم‌قافیه را به هم وصل کن.

۲ درستی و نادرستی جملات زیر را مشخص کرده و در صورت نادرستی، درست آن‌ها را بنویس.

- الف: صیاد می‌خواست شیر را شکر کند.
- ب: شیر، موش را لای پنجه‌های دستش له کرد.
- پ: واژه میزله، مثل خیزله، است.
- ت: کلمه، غازی، با کلمه، تانسی، هم‌آوا هستند.

۶ مخالف هر کلمه را بنویس.

ترا رسیدن	←	هر رسیدن	←	درست	←	خطا
آزادی	←	اسارت	←	بیدار	←	خفت

۷ ابتدا و انتهای هر بیت را از روی درس کمال کن

سوش بیچاره در هراس افتاکر کرد به التماس افتاد

پیش شاه و حوش که تو شاه و حوش، سوش سوش سوش هیچ است

امید مغفرت دار من خطاکارم شیر از این

پنجه وا کرد لابه رحم حاصل کرد

۸ با حروف درهم ریخته واژه بساز. (می توانی از یک حرف چند بار استفاده کنی)

متغیر

مغفرت

غازی

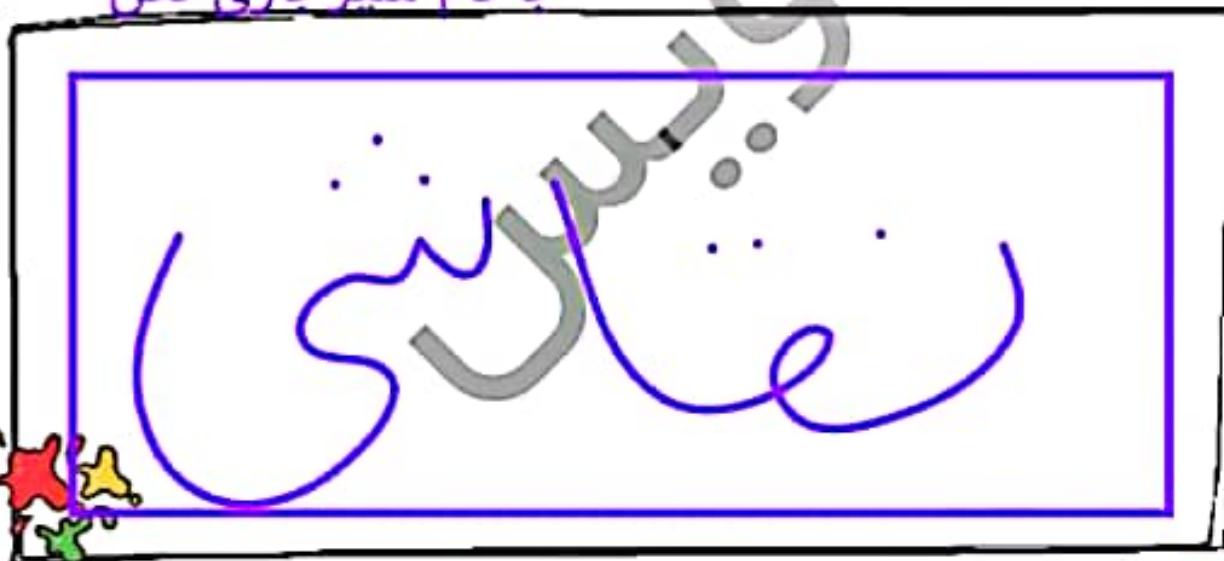

۹ دو ضرب المثل بنویس که در آنها نام حیوانی به کار رفته باشد.

شتر دیدی ندیدی

با دم شیر بازی نکن

یکی از آنها را به دلخواه نقاشی کن

۱۰ در هر گروه کدام کلمه با بقیه فرق دارد؟ آن را مشخص کن و بنویس.

غایب	الف: متغییر، غایب، تغییر، تغییرات
خصوصیت	ب: اخلاص، خصوصیت، خلاصه، خلاص
حمد	پ: رحمت، رحمة، حمد، رحمان

۱۱ ابیات زیر را به ترتیب شماره گذاری کن.

- ۳ اتفاقاً سه چار روز دیگر شیر را آمد این بلا بر سر
 ۵ چون موش را رهایی داد خود رها شد ز پنجوی صیاد
 ۱ موش بیچاره در حراس افتاد گرفت کرد و به انناس افتاد
 ۲ که نه شاه وحوشی و سن موش موش هیچ است پیش شاه وحوش
 ۴ صیاد گیر شیر افتاد عوض گرفت، شیر گیر افتاد

۱۲ با توجه به سؤالات فاده شده، پاسخ مناسب را انتخاب کن.

الف: در کدام گزینه ضرب‌المثل به کار رفته است؟

۱) موش بیچاره در حراس افتاد	۲) گفت: ای موش لوس بگم بازی
۲) با دوشیر می‌کنی بازی	۳) موش هیچ است پیش شاه وحوش
ب. علت نراحتی منین، چه بود؟	۴) قطعات اسباب‌بازی برادرش را شکسته بود.
۱) دیر به مدرسه رسیده بود.	۳) درس را به خوبی پاسخ نداده بود.
۲) با دوستانش قهر کرده بود.	

پ: منظور از «ش» در بیت «خواست در زیر پنجه» که کتاش، کیست؟

۱) آخفته	۲) صیاد	۳) شهر	۴) موش
ت: کدام گزینه برای پیوستن به صفت بعد از خود نیاز به اتصال با «ی» ندارد؟	۱) شاه	۲) پنجه	۳) پشه

ت: در کدام گزینه صفت به کلمه درفته است؟

۱) خاتم مهران	۲) بوته‌های گل	۳) موضوع مهم	۴) مرواریدهای سحرآمیز

در جنگلی سرسبز حیوانات زیادی زندگی می‌کردند. خرگوش سفید کوچولوی جنگل در بین سبزه‌ها جست‌و‌خیز می‌کرد. لاک‌پشتی آرام آرام می‌رفت تا خود را به تخته‌سنگ نزدیک آب برساند. خرس قهوه‌ای کسی دورتر پنجه‌هایش را روی درختی می‌کشید مثل اینکه دنبال چیزی می‌گشت. سنجاب کوچولوی زیبا از شاخه‌ای به شاخه دیگری می‌پرید. گنجشک‌ها در سراسر جنگل جیک‌جیک می‌کردند. صدای دارکوبی که با منقار محکمش به تنه‌ی درخت ضربه می‌زد به گوش می‌رسید.

جغد دانه سلطان جنگل از روی شاخه‌ی درختی بلند حیوانات را نگاه می‌کرد. ناگهان متوجه شد لاک‌پشتی پشت افتاده و هرچه تلاش می‌کند نمی‌تواند خود را به شکم برگرداند. از خرسی که در نزدیکی‌اش بود درخواست؛ اما خرس گفت: «وقت ندارم». سنجاب از راه رسید و به لاک‌پشت کمک کرد. روزها یکی پس از دیگری گذشت تا اینکه روزی خرس در جنگل اسیر دست زنبورهاى عمل شد و طرف فرار می‌کرد. دنبال برکه‌ای بود تا با رفتن در آب خود را از دست زنبورها نجات دهد در بین لاک‌پشت را دید و سراغ برکه‌ای آب را از او گرفت.

لاک‌پشت با مهربانی برکه را نشان داد و گفت «همسری من، کوه به کوه نمی‌رسد ولی آدم به می‌رسد». خرس چیزی نگفت دويد تا خود را به برکه‌ی آبی که لاک‌پشت گفته بود رسانید و درون آب که باعث شد زنبورها از خرس دور شوند. خرس وقتی از برکه‌ی آب بیرون آمد به باد حرف لاک‌پشت افتاد ولی متوجه منظور او نشد. به همین دلیل به سراغ جغد دانا رفت و موضوع را برایش تعریف کرد. دانا گفت: یادت هست که لاک‌پشت دچار مشکل شد و تو به او کمک نکردی؟ او این رفتار را ناگرفت و روزی که کمک خواستی با جان و دل تو را یاری کرد.

جغد گنجشک‌ها خرس، سنجاب کوچولو و خرگوش. لاک‌پشت

الف: چه جنورانی در این داستان بودند؟

ب: کدام جنور به دانایی معروف بود؟

پ: برای داستان جنگل زیبا، نام دیگری انتخاب کن.

ت: از کدام حیوان داستان خوشتر آمده است؟ چرا؟

ث: ضرب‌المثلی که در این داستان آمده را بیان کن.

ج: آخر داستان را آن‌طور که دوست داری تغییر بده و بنویس.

کمک کردن

جغد

یاری کردن

از لاک‌پشت بخاطر مهربانی‌اش کوچولو

کوه به کوه نمی‌رسد ولی آدم به آدم

مسدود

درس شانزدهم

پرسگری

نی دانم آیا هیچ دقت کرده اید که گوش آدم ها شبیه «علامت سوال»
است؟ کوبی شکر هزاران جواب است. یکی به دنبال موجودات عجیب
و غریب فضای است و می خواهد بداند آنها وجود دارند یا نه و اگر وجود دارند
در کجا زندگی می کنند و چه شکلی هستند. دیگری می خواهد بداند چرا زمین گرد
است. چرا از روی زمین لیزنی خودیم و در آسمان معلق نمی مانیم؟ یک نفر

می خواهد بداند چرا خورشید آن بالا ایستاده است و نمی افتد. یکی هم دوست دارد بداند چرا قهرمان فلان داستان. قوی و باهوش است و چگونه می توان مثل او شد. خلاصه هزاران سوال وجود دارد که در مغز ما می چرخد و می چرخد.

سوال بعضی ها. همین طور به کوش آنها آویزان می ماند؛ مثل یک گوشواره. بعد هم یک مرتبه می افتد و کم می شود. پس در دنیا. هزاران سوال پرسیده شده و کم شده وجود دارد؛ ولی دانشمندان. پژوهشگران و بسیاری دیگر. همواره به دنبال پرسش های خود می روند و آن قدر می گردند تا پاسخ آنها را پیدا کنند.

یکی از این دانشمندان که همیشه تشنه یادگیری و دانش اندوزی بود. ابوریحان بیرونی است. او یکی از بزرگ ترین ریاضی دانان و فیلسوفان ایرانی است که کتاب های

زیادی درباره ی مسائل گوناگون نوشت. همه ی زندگی ابوریحان در راه گسترش و رشد علم و دانش سپری شد. این دانشمند بزرگ همواره در جست و جوی علت اتفاقاتی بود که در اطرافش روی می داد. او به کشف چیزهای ناشناخته. علاقه ی بسیار داشت و از نادانی و جهل. گریزان بود. هنگامی که سال های عمر او به هفتاد و هشت رسید و در بستر بیماری. واپسین لحظه های زندگی را می گذرانید. دوستی

دانشمند برای احوال پرسی بر بالایش آمد. ابوریحان با همان حالت بیماری با کلمه هایی

برچه دکوتاه از او خواصش کرد که باح کبی از مسائل علمی را توضیح دهد.
 دانشمند گفت: «دوست گرامی! اکنون که در بستر بیماری هستی، چه جایی بر من است؟»

ابوریحان با ناراحتی پاسخ داد: «کدام یک از این دو بهتر است: من که سینه را بدانم و بهیروم یا ندانم و جاهل در کدام؟»

درست و نادرست

- گوش همگی موجودات شکل جلالت سوال است
- سوال های زیادی در متن ما لسان ها می چرخد
- در دنیا به همگی سوال ها پاسخ داده می شود.

درک مطلب

افراد پرسشگر و تلاشگر مانند

- چه کسانی به دنبال پیدا کردن پاسخی برای سوال های خود می روند؟ **دانشمندان**
- ابوریحان بیرونی به چه دانش هایی تسلط داشت؟ **دانش ریاضی و فلسفه**
- دو ویژگی ابوریحان بیرونی را بیان کنید. عبارت هایی از متن باید که این ویژگی ها را نشان دهد.
- ابوریحان در پاسخ سوال دوست دانشمندش از او می پرسد «کدام یک از این دو بهتر است: این که سینه را بدانم و بهیروم یا ندانم و جاهل در کدام؟»
- ابوریحان با این پاسخ، چه پیامی به دوستش می دهد؟

■ دو ویژگی ابوریحان را بنویسید؟ **پرسشگر و تلاشگر**

3. پرسشگری برای آموختن آنچه نمی داند و یافتن علت

اتفاقات مختلف

4- ابوریحان شخصی پرسشگر و مشتاق برای دانستن بود. او می

خواست همیشه دلیل اتفاقاتی را که می افتادرا بداند. و می گفت

تا آخرین لحظات مرگ باید دنبال علم و دانش باشیم.

دانش زمانی